

כמה הלכות שבת

- תינוק שנולד, בכניסת השבת, עשרים ושש דקות אחר השקיעה, בירושלים היו מלים אותו בשבת שלאחר מכן. החל מעשרים ושש דקות אחר השקיעה, רואים זאת כבר כיום הבא, זה כבר ודאי שבת, ולכן היו מחשיבים אותו כודאי נולד בשבת, ולכן מילתו היתה דוחה שבת בשבת הבאה. בבני ברק, לעומת זאת, לא היו מלים אותו בשבת הבאה, אלא היו דוחים את הברית ליום ראשון, כי היו מחשבים את זמן לידתו כספק איזה יום זה, וממילא מילתו לא דוחה שבת. רק אם היה נולד ארבעים דקות אחרי השקיעה, היו מלים אותו בבני ברק, בשבת שלאחר מכן. בירושלים, כאמור, נהגו אחרת, אך לאחרונה גם בירושלים "התקלקלו"...
- מנהג ישראל לאכול סלט ביצים בשבת. עד כדי כך הקפידו על מנהג זה, עד שהאדמו"ר מקלויזנבורג היה מכין סלט זה בעצמו!¹ סלט ביצים מורכב מביצים ובצל, ובטעם המנהג אמרו שהביצים הם זכר למן, שהיה שטוח ולבן, קצת דומה לביצים. והבצל זכר לכך שבשבת לא ירד המן, כי המן, אף שהיה בכל הטעמים, לא היה בטעם בצל², ולכן בני ישראל התלוננו, "זכרנו... אשר נאכל במצרים... את הבצלים..." (במדבר י"א ה').³ בסלט ביצים חותכים את הבצל דק דק, ולכאורה, לפי השו"ע (שכ"א, י"ב) אסור לעשות כן בשבת, אך מסתמכים על הרמ"א שכותב (שם), על פי שו"ת הרשב"א, שלא לתר מותר. ולכן צריך להקפיד שחיתוך הבצל יהיה לאלתר, כמה שיותר לאלתר – יותר טוב. (יש נשים שיוצאות באמצע התפילה בשביל להכין את הסלט ביצים. הם רוצות שכשהבעל יחזור מהתפילה הכל יהיה מוכן⁴. אולם, למרות כוונתן הטובה, עדיף שלא יצאו באמצע התפילה בשביל להכין, אלא אחרי התפילה! אף שאחר כך הבעל יצטרך קצת להמתין עם הסעודה, כך זה יותר לאלתר.) החזון איש אוסר אף לאלתר, ולשיטתו אסור להכין סלט ביצים בשבת, אולם בירושלים נהגו להכין סלט ביצים בשבת.
- ברירה בשבת צריכה להיות בשלושה תנאים - אוכל מתוך פסולת, ביד, ולצורך שימוש מידי. הרב שלמה זלמן אוירבעד חידש⁵, שאף שאסור לברור בשבת, כשלא מתקיימים תנאי ההיתר, מותר לשטוח את המאכלים לפני האורחים, כך שכבר לא יהיו מעורבבים זה בזה, ואז יהיה מותר לאורחים ליטול משם, אף באופן שלא מתקיימים תנאי ההיתר לברירה! אף לברור פסולת מתוך אוכל!⁶ מסברא, אכן יתכן שהוא צודק, ברע שהדברים כבר לא מעורבבים, כבר לא שייך ברירה, אולם מהרואה שהוא הביא לדבר, לכאורה אי אפשר להוכיח זאת. הוא הוכיח מרש"י בדף ע"ד (ע"א) בשבת: "ושדא קמייהו – ולא רצה לברור האוכל מתוך העליון, ולתת לפני כל אחד ואחד, אלא שטחן, והם נוטלים ואוכלים. ובשטוח זה נפרש

1. ומסופר על האדמו"ר מצאנז' צ"ל שהיה מתאמץ לקיים מנהג זה אף במחנות בשואה, מתוך מסירות נפש!
 2. חסד עשה הקב"ה עם בני ישראל, שהמן לא היה בטעם בצלים, (וכן בטעם קשואים, אבטיחים, חציר ושומים), כיון שזה מזיק למעוברת. (יומא ע"ה. וברש"י שם)
 3. אפשר להוסיף שצריך לענג את השבת בכל המאכלים האפשריים. ועל ידי סלט ביצים אוכלים שילוב של ביצים שהם כנגד המן שהוא (כמעט) בכל הטעמים, יחד עם בצל שהוא מייצג את הטעמים הבודדים שהמן לא היה בטעמם.
 4. הרב אמר זאת בהתרגשות גדולה, על מסירות נפשן של הנשים!
 5. מופיע בשש"כ פרק ג' הערה ו'
 6. ומסתפק הגרש"א אולי אפילו לאדם עצמו ששטח, יהיה מותר אחר כך לקחת, אף כשלא מתקיימים תנאי ההיתר של ברירה.

האוכל מאליו. "הגרשז"א מבין ש"הם נוטלים ואוכלים" פסולת מתוך אוכל, אולם אין זה מוכרח, יתכן ו"הם נוטלים ואוכלים" אוכל מתוך פסולת.⁷ אני אמרתי זאת לגרשז"א, התוכחתי, וכל אחד נשאר בשלו.

• המשנה ברורה, בדרך כלל חושש לחומרות של החיי אדם, אף כשהוא בדעת יחיד! כך למשל, לגבי כלי שני חסם ביותר – המשנה ברורה (שי"ח ס"ק מ"ח, ובבה"ל שי"ט ד' ד"ה "חייב") הביא את החיי אדם, שחושש שבכלי כזה יש בישול, אף שבראשונים לא מוזכר חשש כזה!

בברירת אוכל מתוך פסולת, במקרה שהפסולת מרובה על האוכל - החיי אדם אוסר (שבת כלל ט"ז סעיף א), על פי התוספות (שבת ע"ד, ביצה י"ד): החיי אדם החמיר בכך, ואומר שיש בכך חשש חיוב חטאת. בענין זה המשנה ברורה לא מביא את החומרה של החיי אדם, כנראה שהוא סבר שלא קי"ל כחיי אדם בכך. ואולם, כיון שיש בכך חשש חיוב חטאת, אנתנו צריכים לחשוש ולהחמיר בכך.

• בשביל הקימה בשבת, מותר לכוון, מלפני שבת, שעון מעורר דרך הטלפון, באמצעות שירותי היקיצה של חברת בזק וכד'. זה עובד לבד, ללא יד אדם, ולכן שרי.

• סעודת מלוה מלכה, לפי הרמב"ם, זה מדין "כבוד שבת". לא מדין כבוד מוצאי שבת, אלא מדין כבוד שבת.⁸ מכבדים את השבת על ידי שמלויים אותה, מוסיפים עליה. לכן צריך להקפיד לאכול סעודת מלוה מלכה לפני חצות.

7. נראה שכונת הגרשז"א היא, שכיון שאופן זה מתיר אוכל מתוך פסולת, אף למאן לסבירא ליה (שם בגמרא) שאף אוכל מתוך פסולת אסור, על כרחך שכבר איננו מחשיבים את הדברים כמעורבים, וממילא יהיה מותר גם פסולת מתוך אוכל וכד'. וכך טען בשיעור הרב חיים רטיג.

8. הלכות שבת כ', ה': מסדר אדם שולחנו בערב שבת (ליל שבת), ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית, וכן מסדר שולחנו במוצאי שבת, ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית, כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו.